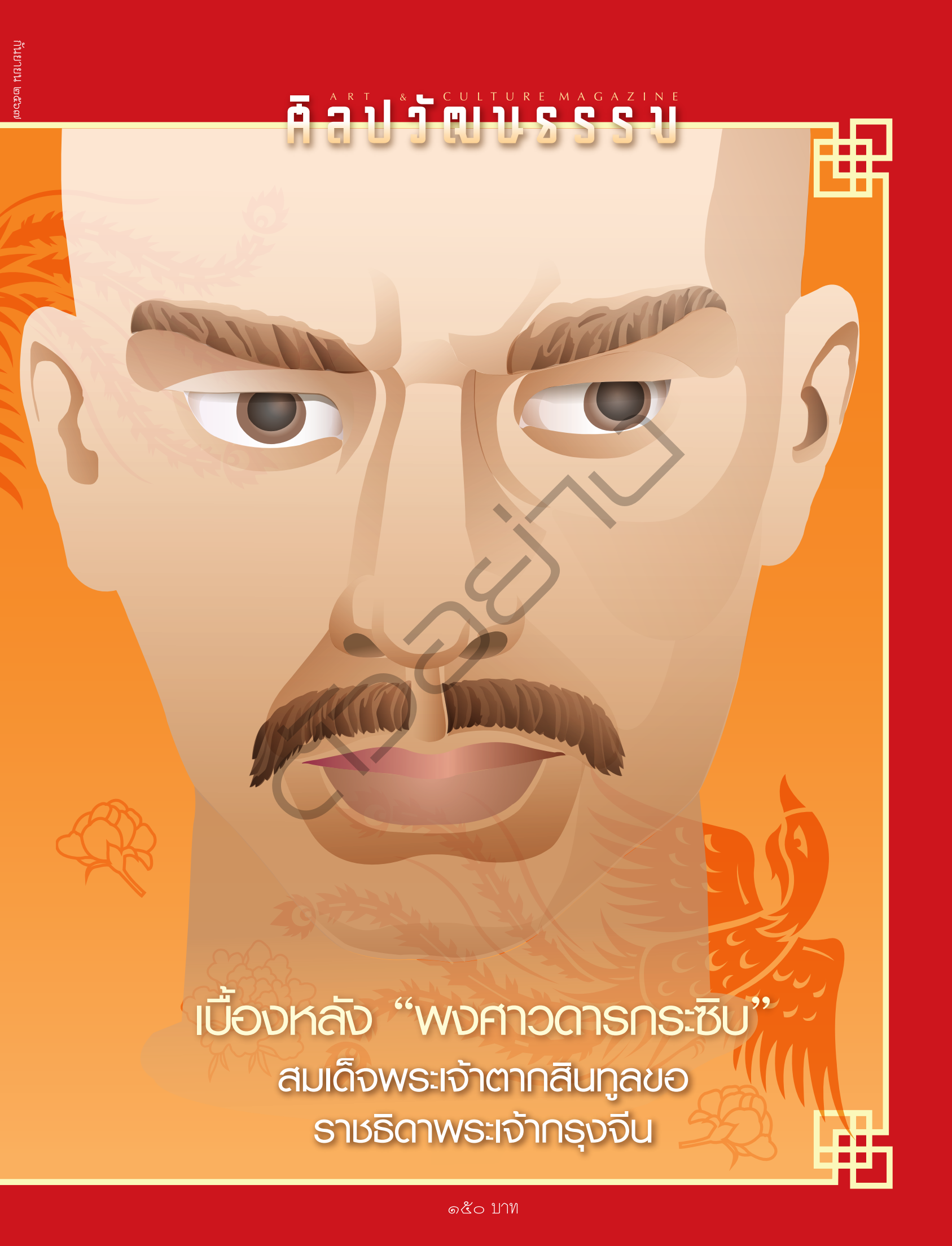

ART & CULTURE MAGAZINE
ศิลปวัฒนธรรม

เบื้องหลัง “พงศาวดารกระซิบ”
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ราชบิดาพระเจ้ากรุงจีน

ปวดหัว ไม่เลือกเวลา ซาร่า

แต่ถ้าปวดหัว เป็นไข้เลือก...

ซาร่า พาราเซตามอล 500 มก. ไม่ระคายเคืองกระเพาะอาหาร
ตัวยาพาราเซตามอล จาก **มาลิงครีอาร์ท สหรัฐอเมริกา**

ซาร่า ยาบรรเทาปวด ลดไข้ เลขทะเบียนตำรับยาที่ 1A 820/43
ซาร่า ยาเม็ดบรรเทาปวด ลดไข้ พาราเซตามอล 500 มก. ขนาดบรรจุแผงละ 10 เม็ด
ยาสานักประจำบ้าน เลขทะเบียนตำรับยาที่ 1A 821/43, 1A 822/43

อ่านคำเตือนในฉลากก่อนใช้ยา ผลิตภัณฑ์ บริษัท ไทยนครพัฒนา จำกัด ประเทศไทย ใบอนุญาตโฆษณาเลขที่ นท. 19/2565

1พ57=

"น้ำ"

คือชีวิต

รักชีวิต...รักน้ำ

ศิลปวัฒนธรรม

๙ เตือน้ำกลางหา / ชรรค์ชัย บุนปาน

๑๐ ภาพลักษณ์ระบบทาสของราชอาณาจักรอยุธยา

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผ่านสายตาชาวตะวันตก / รัชชัย พิณะพงษ์

๑๑ ทางเปลี่ยน / เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

๑๒ เพลงยาวกรมศักดิ์ : ความรัก ความหลัง และระฆังวัดพระแก้ว / ผศ. ธนโชติ เกียรติณภัทร

๑๓ ศิลข้อ ๔ / ชุนทองกะลาเปือก

๑๔ ชมเพลินเดินลำพูน ศูนย์กลางแคว้นหริภุญชัย เมืองสโลว์ไลฟ์พันปี / ประภัสสร ชูวิเชียร

๔๘ โอละพ่อ! กรณีสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทูลขอ

พระราชธิดาสมเด็จพระเจ้ากรุงจีน / สุทธิศักดิ์ ระบอบ สุขสุวานนท์

๑๐๐ วีรกรรมขุนนางสยาม ประวัติศาสตร์ไม้บันทึก / ไกรฤกษ์ นานา

๑๒๔ โรงโชนหลวง ณ สวนมิสกวัน / รัชดา โชติพานิช, บัณฑิต จุลาลัย

พบกับศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบออนไลน์ได้ที่

SILPA
MAG
.COM

'ผู้หญิง'

ที่ผิดแปลกจากค่านิยมของสังคม
แท้จริงแล้วเธออาจเป็นผู้เปราะบาง
ที่ถูกตีตราจาก 'รัฐสมัยใหม่' ว่า

'วิปลาส'

นารีวิปลาส

ตัวตนผู้หญิง(ประหลาด)

ในรัฐจิตเวชสมัยใหม่

โดย

บุณทริกา พวงคำ

245.-

“บ้า” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

ปรากฏความหมายไว้ว่า “เสียสติ, วิกลจริต, สติพินเพื่อน, หลงใหลหรือมัวเมาในสิ่งนั้นๆ จนผิดปรกติ” ทว่านอกจาก
จะมีความหมายถึงลักษณะอาการแบบหนึ่งแล้ว “ความบ้า” ยังเป็นเครื่องมืออันแนบเนียนอย่างหนึ่งของรัฐ โดยนำ
องค์ความรู้จิตเวชสมัยใหม่มา “ตีตรา” และ “กักขัง” คนที่ไม่เป็นไปตามกรอบของ “ความปกติ” ที่รัฐและสังคม
นับจากยุคศิวิไลซ์จนถึงยุคแห่งการพัฒนาสร้างขึ้น

... หนึ่งในเหยื่ออันแสนโศกของมันเป็นคือ “ผู้หญิง” เพศสภาพซึ่งเลื่อนหายไ้เลียงมานานในหน้าประวัติศาสตร์ไทย ผู้ซึ่ง
ทั้งถูกประทับ ตีตรา และประกอบสร้างคุณค่าให้สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแต่ละยุคสมัย ...

ย้อนรอยฟังเสียงล่องหายไร้สูญที่บอกเล่าประสบการณ์ของ “นารี” ที่ถูกตีตราว่า “วิปลาส” พร้อมร่วมชุดคือนิยาม
ของ “ความบ้า” ติดตามตัวตนผู้หญิง(ประหลาด)ที่ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ไทยผ่านหนังสือเล่มใหม่ล่าสุด “นารีวิปลาส
ตัวตนผู้หญิง(ประหลาด)ในรัฐจิตเวชสมัยใหม่” โดย บุณทริกา พวงคำ คำนำเสนอ โดย รศ. ดร. ชาติชาย มุกสง

ผู้ก่อตั้ง : สุจิตต์ วงษ์เทศ
ฉบับปฐมฤกษ์ พฤศจิกายน ๒๕๒๒
ลำดับที่ ๕๓๙ ปีที่ ๕๕
ฉบับที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๗

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มติชน
๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมัล ประชานิเวศน์ ๑
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทร. ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑
Printed in BANGKOK,
Thailand, 2024

สำนักงาน : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)
๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมัล ประชานิเวศน์ ๑
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๐๖
e-mail Address : silapa@matchon.co.th
silpa_magazine@yahoo.com

ประธานบริษัท ชรศชัย บุญปาน
ประธานกรรมการ ปานบัว บุญปาน
รองประธานกรรมการ สมหมาย ปาริจัดต์
กรรมการผู้จัดการ ปราปต์ บุญปาน

คณะที่ปรึกษาทางวิชาการ
ศ. (พิเศษ) ศรัศกร วัลลิโกดม,
ศ. (พิเศษ) ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, รศ. ฉลอง สุนทรวาณิชย์,
ศ. ดร. เกษียร เตชะพีระ, ศ. ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ,
ผศ. ถาวร ลิกขโกศล

บรรณาธิการ และผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา สุพจน์ แจ่มเร็ว
บรรณาธิการบริหาร สุลักษณ์ บุญปาน

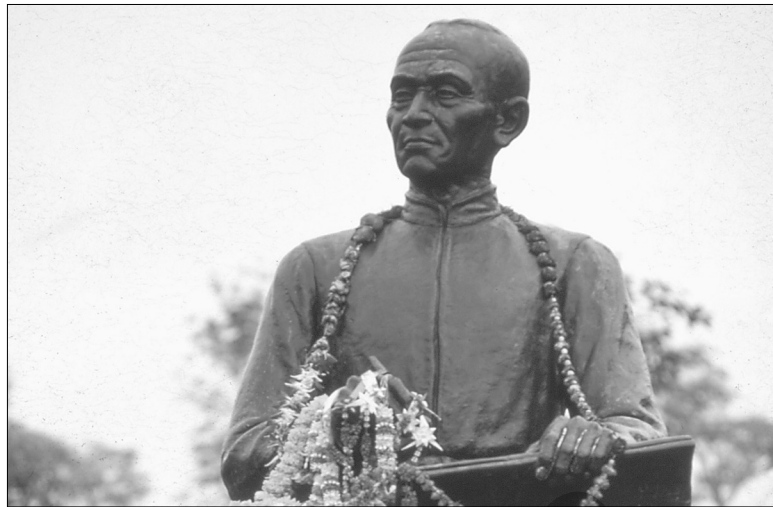
สำนักบรรณาธิการ
ชนันรัตน์ ศักดิ์สิงห์, ปารดา เทศนา, พัทนลิน อินทรหอม,
มิตร บุญธรรม, ธัชชัย ยอดพิชัย, สันติ ดีรอด, นุสรา สมบูรณ์รัตน์

www.silpa-mag.com
บรรณาธิการบริหาร สุทธาสนี จิตรกรรมไทย เจียจันทร์พงษ์,
admins : ณัฐกิเชษฐ์ ฝึกฝน, วิภา จิรภาไพศาล, ธนกฤต ก้องเวหา,
ปติวลดดา บรรคักดิ์

ผู้อำนวยการฝ่ายขายฝ่ายโฆษณา นฤมล ธัญญะ
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๖๙๐, ๑๖๙๑

จัดจำหน่ายโดย บริษัทงานดี จำกัด
๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมัล ประชานิเวศน์ ๑
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๒-๕๓
โทรสาร ๐ ๒๕๕๑ ๙๐๑๒

ผู้จัดการฝ่ายจัดจำหน่าย อัครชัย ตันทรัพย์สิน
ฝ่ายสมาชิก ธนสิทธิ์ คำศรี
ควบคุมการผลิต ประยงค์ คงเมือง
แยกสี-เพลท กองงานเตรียมพิมพ์
บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ ณ ตำบลกร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

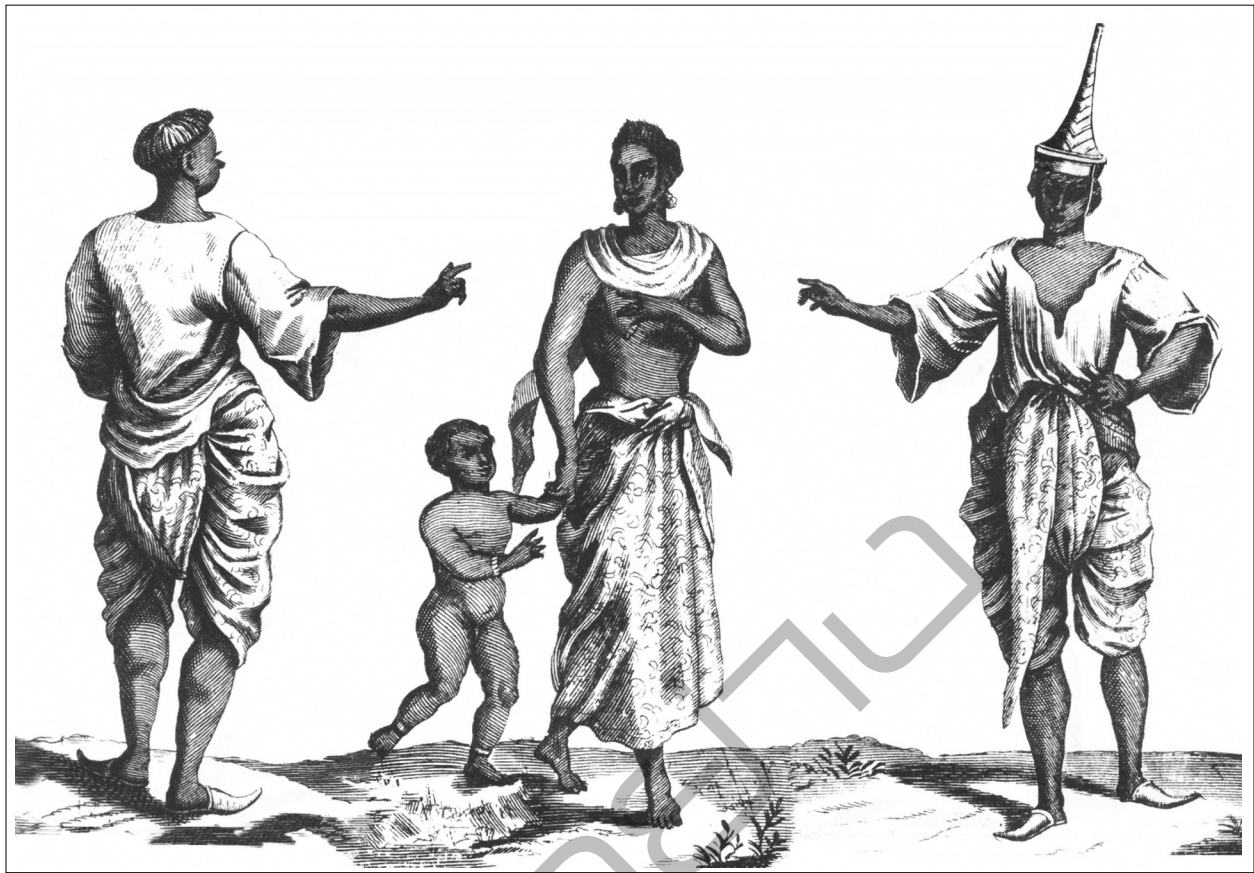
.....
 อยู่มาหมู่ข้าเฝ้า
 ที่หน้าตาดีดี
 คำเข้าเฝ้าสี่ขอ
 หาได้ให้กระวีธา
 ไม่จำคำพระเจ้า
 ถือดีมีข้าไท
 คะดีที่มีคู่
 ใครเอาเข้าปาลามา
 ที่แพ้แก่ชนะ
 ขี้ฉ้อก็ได้ดี
 ที่ซื้อถือนพระเจ้า
 ผู้เฒ่าเหล่าเมธา
 ภิกษุสะมะณะ
 คาลกว่าลำน้า
 ไม่จำคำผู้ใหญ่
 ที่ดีมีอะไ
 พาราสาจะลี
 ดุเดือดถือนแต่ใจ

.....
 ก็หาเยาะนารี
 ทำมะโหรีที่เคหา
 เข้าแต่หอล่อกามา
 โลโกพาให้บ้าใจ
 เหนไปเข้าภาษาไสย
 จ้อแต่ไพร่ใส่ชื่อคา
 คือไก่หมูเจ้าสุภา
 ให้สุภากี่ว่าดี
 ไม่ถือนพระประเวณี
 ไส่ดำดีมีอาญา
 ว่าโง่งเงาเตาปูปลา
 ว่าใบ้าสาระยา
 เล่าก็ละพระสะระทม
 ไปเร่ร่ำทำเจโก
 ศีรษะไม่ใจโยโส
 ขำขอมโทะนาไป
 ใครไม่มีปราณีใคร
 ที่ใครได้ใส่เอาพอ

ฯลฯ

จาก ภาพนิทานเรื่องพระไชยสุริยา
 ของ สุนทรภู่

๑ ฝนขาดเม็ดเดือดน้ำ กลางหนาว
แดดเดือดระหว่างดาว โห่ญ่น้อย
สี่ธาตุสี่ทิศหนาว ทศทิศ
เว้งจักรวาลจับจ้อย วัคน้ำหนุณไฟ ฯ๑๓

ภาพลักษณ์ระบบทาส ของราชอาณาจักรอยุธยา ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผ่านสายตาชาวตะวันตก

ชาวสยามผู้ชายผู้หญิงกับ
บุตร และขุนนางสยาม (ภาพ
ลายเส้นจากหนังสือจดหมาย
เหตุลาลูแบร์ราชอาณาจักร
สยาม)

ธวัชชัย พิณพะงษ์

การมุ่งหน้าเข้าสู่ราชอาณาจักรอยุธยาของ
ชนชาติตะวันตกโดยเฉพาะชาวฝรั่งเศส ผ่านการ
สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราชและพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔
การเปิดความสัมพันธ์ของทั้ง ๒ อาณาจักรในครั้งนี้
ทำให้มีการส่งคณะทูตเดินทางไปเจริญทาง
พระราชไมตรีระหว่างกันหลายครั้งซึ่งจะไม่กล่าวถึง
มากนัก เพราะเข้าใจว่าเหตุการณ์เหล่านี้คงเป็นที่

รับรู้กันอย่างดีอยู่แล้วในระดับหนึ่ง เพราะฉะนั้น
ในหัวข้อประเด็นนี้จะมุ่งไปที่การศึกษาทำความเข้าใจ
ข้อคิดเห็นของชนชาวฝรั่งเศสเกี่ยวกับ
ระบบทาสของสยามในขณะนั้น

การเสนอข้อคิดเห็นของชาวฝรั่งเศสที่ใช้
ชีวิตอยู่ในราชอาณาจักรอยุธยาแห่งนี้ แน่นอนว่า
ข้อที่ควรระวังเกี่ยวกับการทำความเข้าใจข้อคิด
เห็นของชาวตะวันตกนี้ สิ่งแรกคือเงื่อนไขต่างๆ ทาง

สังคมวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองและเศรษฐกิจของสยามย่อมมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับอาณาจักรต่างๆ ที่อยู่ทวีปยุโรปหรือดินแดนที่ถูกเรียกว่าตะวันตก เจอนไซเหล่านี้ย่อมมีส่วนไม่มากนักน้อยในการเป็นตัวคอยกำหนดความคิดความอ่านของผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ ด้วยเหตุและปัจจัยดังกล่าวมานี้ สิ่งที่ปรากฏออกมาเป็นข้อคิดเห็นของพวกเขาซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปนี้ จึงมีความแตกต่างจากเรา

สิ่งสำคัญที่เราจะได้รับกับการสำรวจความเห็นของชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาสู่อยุธยาในครั้งนั้น ไม่ได้อยู่เพียงแค่สิ่งที่พวกเขาบอกกับเราเกี่ยวกับระบบทาสเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นก็คือว่า สิ่งที่เป็นข้อคิดเห็นของพวกเขามีส่วนอย่างไรในทางปฏิบัติต่อทาสและนายทาส? เพราะถ้าหากพิจารณาอย่างเป็นจริงที่สุด เราจะพบความจริงข้อหนึ่งที่ว่า กระแสที่จะผลักดันจนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อเรื่องหนึ่งๆ นั้น กระแสจากภายนอกและภายในจะต้องสอดรับกันและกัน

การมีข้อคิดเห็นในเชิงลบเกี่ยวกับระบบทาสจากชาวตะวันตก ผ่านการติดต่อทางการทูตนั้น ข้อคิดเห็นเหล่านี้จะไม่มีพลังที่จะกดดันต่อผู้ที่ได้รับผลประโยชน์อันเกิดจากระบบทาสได้เลย หากไม่มีแรงกดดันที่มาจากความไม่พอใจของบรรดาทาส ที่เกิดจากการถูกขูดรีดแรงงานจนเกินควรเป็นแรงปัจจัยเกื้อหนุน ในทางกลับกัน ความไม่พอใจของทาสก็อาจจะถูกเพิกเฉยได้เช่นกัน ถ้าหากไม่มีแรงกดดันจากภายนอกในหมู่ประเทศที่ไม่เห็นด้วยกับระบบทาส เพราะอยู่ตรงข้ามกับหลักการเบื้องต้นของการปกครองประเทศที่ยึดความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เพราะฉะนั้นแล้ว แรงกดดันจากภายใน ความต้องการและข้อเรียกร้องของทาส จะตกอยู่ในภาวะหลังชนฝาเพียงลำพัง เพราะโดยธรรมชาติของผู้มีอำนาจนั้น ความเปลี่ยนแปลงและข้อเรียกร้องของทาสซึ่งเป็นคู่ขัดแย้ง ย่อมทำให้พวกเขามีอำนาจและความ

มั่งคั่งลดลง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เรายังไม่จำเป็นต้องตอบคำถามใดๆ มากมายนัก แต่เท่าที่เราไม่ควรละเลยสิ่งเหล่านั้นไปเลยเสียทีเดียว ดังนั้น เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงแรงกดดันจากชาวตะวันตก ซึ่งได้แก่ชาวฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่ นั้น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่เราจะต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของพวกเขาเหล่านั้น ที่มีต่อระบบทาสของราชอาณาจักรอยุธยา

เริ่มต้นด้วย เชอวาลิเยร์ เดอ ฟอร์บิง (Chevalier de Forbin) ซึ่งเป็นหนึ่งในนายทหารที่ร่วมเดินทางมากับคณะทูตชุดแรกของ เชอวาลิเยร์ เดอ โชมองต์ (Chevalier de Chaumont) ที่ซึ่งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้ทรงส่งมายังราชอาณาจักรอยุธยาใน พ.ศ. ๒๒๒๘ อย่างไรก็ตาม การเดินทางเข้ามาสู่ราชอาณาจักรอยุธยาแห่งนี้ เขาได้กล่าวถึงทาสจำนวน ๓๐ คน ที่เขาได้รับโดยการพระราชทานจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชไว้ว่า

“ในที่สุดพระนารายณ์มหาราชพระราชทานบ้านให้ข้าพเจ้าอยู่หนึ่งหลัง และทาสไว้รับใช้สามสิบคน กับช้างอีกสองเชือก ค่าอาหารสำหรับเลี้ยงคนใช้นั้น ข้าพเจ้าจ่ายเพียงวันละหนึ่งเฟื้องเท่านั้น เพราะว่าคนเหล่านั้นไม่กินเหล้า และอาหารก็ถูกมาก”

ในทำนองเดียวกัน ออกพระวิสุตรสุนทร (โกษาปาน) ซึ่งเป็นคณะทูตชุดที่ ๓ ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงส่งไปเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักฝรั่งเศส คณะชุดนี้ออกเดินทางในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๒๒๘ กับคณะทูตของ เชอวาลิเยร์ เดอ โชมองต์ ครั้นเมื่อเดินทางจนถึงฝรั่งเศสแล้ว ออกพระวิสุตรสุนทร (โกษาปาน) ได้แสดงความวิตกกังวลต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ในฐานะราชทูตเพื่อเจริญพระราชไมตรีของทั้ง ๒ ประเทศไว้ว่า

“แท้จริงทุกเช้าค่ำ พวกเราทั้งหลายบรรดา
ราชทูตสยามนี้ ได้มีความจำนงใจอยู่แต่ที่จะ
ปฏิบัติมิให้ขุนเคืองพระทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ และยิ่งกว่านี้ มียาก
กระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เดือดร้อนแก่
พลเมืองฝรั่งเศส แม้แต่คนที่ต่ำสุดซึ่งมีอยู่ใน
บ้านเมืองนี้ เสียหายอยู่อย่างเดียวกับที่เรา
ไม่ชำนาญในขนบธรรมเนียมแห่งบ้านเมืองนี้ ถ้า
ทราบละเอียดดีแล้ว ข้าพเจ้ากลัวรับทีเดียวว่า
บรรดาชาวฝรั่งเศสทั้งหลายคงไม่มีใครที่จะมีความ
รังเกียจในพวกข้าพเจ้า เพราะถ้ารู้แล้วจะปฏิบัติ
ให้ถูกใจเป็นแน่”^๒

คำพูดที่ท่านราชทูตได้กล่าวถึงราษฎรของ
ประเทศฝรั่งเศสในครั้งนี้ ไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่า
หมายถึงกลุ่มคนชนชั้นใดของชาวฝรั่งเศส แต่หาก
จะตีความอย่างตรงไปตรงมานั้น คงไม่มีใครที่จะ
ต่ำได้เท่ากับทาสอีกแล้ว

การครอบครองทาสคงเป็นสิ่งที่ชาว
ฝรั่งเศสให้ความสนใจมิใช่น้อย ดังที่เราจะ
สามารถพบเห็นได้ในหลักฐานที่เป็นบันทึกส่วน
ตัวของพวกเขา ซึ่งส่วนมากถูกเขียนขึ้นในขณะที่
ใช้ชีวิตอยู่ในราชอาณาจักรอยุธยา หลักฐาน
จำพวกนี้บ่อยครั้งมักจะมีข้อคิดเห็นในด้านลบ
เกี่ยวกับธรรมเนียมการมีทาสของชาวสยาม การ
ที่จะต้องถูกขายและบังคับให้ทำงานอย่างหนักนับ
เป็นสิ่งที่โหดร้าย ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ บาทหลวง
เดอะ แบส (Père de Beze) ซึ่งเดินทางมากับ
คณะทูตชุดที่ ๒ ได้รายงานเกี่ยวกับผลประโยชน์
ที่เกิดจากทาสของขุนนางสยามท่านหนึ่งไว้ว่า

“นอกจากนั้น ท่านยังมีทาสถึงแปดพันคน
ซึ่งทำงานให้ท่านอยู่ในที่ต่างๆ กันทั่วราชอาณาจักร
อันเป็นการทำรายได้ให้ท่านอย่างอเนกอนันต์”^๓

จะเห็นได้ว่าการมีทาสไว้ในครอบครอง
จำนวนมากๆ ในอีกความหมายหนึ่งนั้นมันก็คือการ
เพิ่มพูนความมั่งคั่งให้กับผู้เป็นนาย การงานใดๆ
ก็ตามที่ทาสเป็นผู้ลงทุนออกแรงทำให้เกิดผล

งอกงาม ไม่ว่าจะเป็นลาภยศและเงินทอง หรือแม้แต่
ผลประโยชน์ในรูปของผลผลิตต่างๆ จากการ
เพาะปลูก เพราะฉะนั้นการมีทาสจึงเป็นองค์
ประกอบหลักที่มีความสำคัญในการที่ทำให้ผู้คน
ในสังคมให้การยอมรับและนับถือ

ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งควรกล่าว
ถึงไว้ในที่นี้ นั่นก็คือการใช้ทาสในฐานะนางบำเรอ
เพื่อสนองกามารมณ์ การใช้ทาสในลักษณะนี้คือ
สิ่งที่ยู่คู่กันกับระบบทาสมาอย่างยาวนาน
บาทหลวง เดอะ แบส นับว่าเป็นผู้หนึ่งที่แสดง
ทัศนคติต่อเรื่องนี้ไว้อย่างแหลมคม การมีนางทาส
ผู้งามเลิศในจำนวนมากๆ ในด้านหนึ่งนั้น มันก็คือ
เงื่อนไขที่มีอยู่ปากตรงข้ามกับคริสต์ศาสนา ซึ่ง
นับว่าเป็นหลักใหญ่ใจความสำคัญในชีวิตของเขา
ในฐานะบาทหลวงผู้ยึดมั่น ในประเด็นสาระ
ที่สำคัญนี้ บาทหลวง เดอะ แบส ได้รายงาน
เงื่อนไขที่เป็นข้อขัดแย้งกับหลักของคริสต์ศาสนา
ไว้ความตอนหนึ่งว่า

“ด้วยภาพภายในประเทศนี้จะหาบุคคลที่
ประพฤติขัดต่อพระคริสต์ธรรมได้ไม่ยากเลย
บรรดาชาวยุโรปและแม้ผู้ที่นับหน้าถือตากันว่า
เป็นสัปบุรุษก็มักจะนิยมทำตามแบบชาวพื้นเมือง
กล่าวคือมีหญิงสาวไว้บำเรอตนเองเป็นโชนง
เลือกถือนางทาสที่มีรูปโฉมโฉมงามงดงาม
ที่สุดเท่าที่จะรวบรวมไว้ได้ และแทนที่จะมีความ
ละอายกลับถือว่าเป็นสิ่งประดับบารมีของตนไป
เสียอีก”^๔

การมีนางทาสที่เลอโฉมจำนวนมากสำหรับ
ขุนนางสยาม นับว่าเป็นสิ่งที่ใช้บ่งบอกและแสดง
ถึงฐานะอันร่ำรวยและมั่งคั่งของตน คำรายงาน
จากบันทึกความทรงจำของบาทหลวง เดอะ แบส
นับว่าเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับคำให้การของ นิโกลัส
แกรวส (Nicolas Gervaise) ในหนังสือประวัติ
ศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักร
สยาม (ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์) ความ
ดังกล่าวระบุไว้ตอนหนึ่งว่า

“คนสยามไม่มีกฎหมายศาสนาหรือทาง
มนุษยธรรมอันใดที่ห้ามการมีภรรยาหลายคน
ปรากฏว่าพระราชอาณาจักรนี้ไม่มีประเพณี
ดึกดำบรรพ์อนุญาตให้ทำได้ และถือกันว่าเป็น
ความจำเป็นเสียด้วย ปัจจุบันนี้จึงเป็นอุปสรรค
สำคัญแก่การสถาปนาคริสต์ศาสนาอยู่มาก พวก
ขุนนางถือว่าการมีเมียน้อยได้หลายคนนั้นเป็นสิ่ง
เชิดหน้าชูตาอย่างสูง ขุนนางคนใดไม่มีเมียน้อย
ก็ถือกันว่าเป็นคนอัลดัดเต็มที”^๕

การแสดงข้อคิดเห็นทั้งของบาทหลวง
เดอะ แบท และ นิโกลาส์ แชรแวลล์ นับว่ามีพื้นฐาน
อยู่บนกฎเกณฑ์ทางศาสนาเป็นหลัก ให้ความสำคัญ
ด้วยเหตุนี้ การมีเมียทาสและเมียน้อย จึง
เป็นสิ่งที่บรรดานักบวชในคริสต์ศาสนาต่างพากัน
แสดงท่าทีที่ไม่ยอมรับอย่างเต็มกำลัง เพราะเงื่อนไข
เหล่านี้คืออุปสรรคที่จุดรั้งการเผยแผ่พระคริสต์
ศาสนาไม่ให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองอย่างที่ควรจะเป็น

ที่นี้เรลองมาพิจารณาหลักฐานทางประวัติ
ศาสตร์ของทางฝั่งสยามเพื่อที่จะใช้เทียบเคียงถึง
การรายงานเกี่ยวกับค่านิยมที่ประหลาดๆ ในหมู่
ขุนนางสยาม เพื่อแสดงให้เห็นว่าการมีนางทาส
ผู้เลอโฉมหรือเมียน้อยจำนวนมากๆ มิใช่คำกล่าว
อ้างด้วยมายาคติของนักบวชในคริสต์ศาสนา ซึ่ง
ถึงแม้ว่าหลักฐานดังกล่าวจะอยู่ห่างยุคสมัยกัน
แต่ทว่าก็สะท้อนถึงมรดกของค่านิยมดังกล่าวได้
เป็นอย่างดี ภาพยนตร์พระไชยสุริยาซึ่งแต่งโดย
สุนทรภู่ในราว พ.ศ. ๒๓๘๓-๘๕^๖ กล่าวถึงภาพ
เหตุการณ์ในลักษณะคล้ายๆ กันไว้ว่า

“อยู่มาหมู่ข้าเฝ้า ก็หาเยาวนารี
ที่หน้าตาดีดี ทាំโหรีที่เคหา
ค่าเข้าเฝ้าสี่ขอ เข้าแต่หอล้อมมา”
(สุนทรภู่, ภาพยนตร์พระไชยสุริยา)

ซึ่งหมายความว่า เหล่าขุนนางต่างพากัน
หาหญิงสาวที่มีหน้าตาดีมาขับกล่อมเล่นดนตรีที่
บ้านตน จากนั้นแต่พอมีดคำ บรรดาขุนนางเหล่า

นั้นก็เปลี่ยนจากการเล่นดนตรีสี่ขอขับกล่อม
เพลง มาเป็นการเข้าหอเสพกามากับหญิงสาว
เหล่านั้นแทน อย่างไรก็ตาม สถานะความเป็นทาส
อันแสนเลวร้ายที่ได้กล่าวมานี้จะเกิดขึ้นไม่ได้
หากไม่มีวัฒนธรรมแห่งการสยบยอมต่ออำนาจที่
คอยควบคุมร่างกายและจิตใจของทาส ในส่วนนี้
นิโกลาส์ แชรแวลล์ ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะ
จำยอมของทาสสยามไว้ว่า

“การซึ่งข้าพเจ้าได้กระทำติดต่อกับคน
สยาม ในช่วงระยะ ๔ ปี ที่ข้าพเจ้าได้อยู่ในประเทศ
สยาม ทำให้ข้าพเจ้ามีความสันทัดพอที่จะวาด
อุปนิสัยของพวกเขามาให้ละม้ายแม่นยำใกล้เคียงที่สุด
ได้ วิญญาณแห่งการจำยอมตกเป็นทาส ที่พวก
เขาได้นำติดตัวมาแต่ถือกำเนิดเกิดขึ้นในโลก
แล้วได้รับการอบรมให้มีศรัทธาอยู่อย่างนั้น ได้
ลิดรอนความกล้าและทำให้เป็นคนซื่อสัตย์”^๗

คำรายงานดังกล่าวนับว่าเป็นข้อคิดเห็นที่
แทงใจดำของอุปนิสัยของชาวสยาม ที่ทำให้ระบบ
ทาสสามารถคงอยู่ได้ ผ่านการอบรมกล่อมเกล
ด้วยวิธีการต่างๆ จากสถาบันทางสังคมที่มีอยู่ สิ่งนี้
มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะมันเท่ากับว่านี่คือ
วิธีการส่งมอบวัฒนธรรมแห่งการยอมจำนนในพลัง
อำนาจที่จะคอยลิดรอนอิสรภาพของทาสไปสู่คนรุ่น
ต่อไป

ขุนนางอยุธยาที่มีทาสแบบเอิกเกริกเกิน
พวกเขาเพียงแต่ต้องการแสดงความสูงศักดิ์ของตน
เท่านั้น ขบวนการที่อยู่โดยล้อมจึงเป็นเหมือน
เครื่องประดับที่บ่งบอกฐานะและบุญวาสนา ให้
ผู้คนโดยทั่วไปได้รับรู้ พวกเขาได้เปลี่ยนสิ่งที่
หลายๆ คนเรียกมันว่าการกดขี่ขูดรีดให้เป็นความ
เมตตากรุณาต่อทาส โดยไม่ละอายต่อข้อเท็จจริง
ที่ตนได้กระทำต่อทาส

การมีทาสเพื่อแสดงถึงยศถาบรรดาศักดิ์
และความร่ำรวยนี้ นิโกลาส์ แชรแวลล์ รายงาน
สาระสำคัญไว้ว่า

“ขุนนางแต่ละคนมีราชทินนาม ยศ ตำแหน่ง

หน้าที่ เงินปีและทาสจำนวนหนึ่งตามลำดับศักดิ์ ได้รับประโยชน์เป็นสิทธิเก็บกินไปชั่วชีวิตเท่านั้น”

ขุนนางสยามที่รับราชการและมอบความจงรักภักดีต่อแผ่นดิน พวกเขามักจะได้รับยศบรรดาศักดิ์ ราชทินนาม และตำแหน่งต่างๆ ในฐานะผลประโยชน์ตอบแทน แต่ทว่าเพียงแค่ลำพังสิ่งนี้ก็กล่าวมาไม่อาจช่วยให้พวกเขา ร่ำรวยและเพียบพร้อมขึ้นมาได้หากปราศจากแรงงานทาส ดังนั้น การมีทาสในจำนวนปริมาณมากๆ จึงหมายความว่า พวกเขามีอำนาจที่จะใช้แรงงานทาสเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งในรูปแบบต่างๆ ตามที่พวกเขาต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการสรรหาแรงงานทาสเพิ่มขึ้น การสั่งสมแก้วแหวนเงินทอง เพชรนิลจินดา หรือที่สำคัญไม่แพ้กัน นั้น

ก็คือการครอบครองพืชผลทางการเกษตรที่ได้จากการเพาะปลูก

นิโกลาส์ แชรแอส กล่าวถึงความมั่งคั่งที่ตกแก่ขุนนางสยาม ในฐานะผู้ถือสิทธิในการครอบครองแรงงานทาสไว้ว่า

“ความมั่งคั่งของคนสยามประกอบด้วยทาส เครื่องภาชนะทองเงิน เครื่องเพชรนิลจินดาและที่ดิน เขาแบ่งทาสออกเป็นสองพวก พวกหนึ่งใช้งานในบ้านเพื่อทำงานให้แก่บุคคลในครอบครัวของเจ้าบ้าน อีกพวกหนึ่งใช้ให้ไปไถนา”

การใช้ทาสเพื่อทำงานในบ้านและทำไร่ไถนาเป็นสิ่งที่สามารถพบเจอได้โดยทั่วไปในราชอาณาจักรอยุธยาแห่งนี้ แต่ทว่ามีทาสประเภทหนึ่งซึ่งมีความประหลาดและแตกต่างออกไปจากที่ได้กล่าวมา ทาสประเภท

ดังกล่าวนี้เรียกว่า “ทาสเงินกู” กล่าวคือ เป็นทาสที่มูลนายไม่ได้เอาตัวไว้ใช้งานด้วยที่บ้าน แต่อนุญาตให้ไปทำงานหาเลี้ยงตนเอง แล้วกำหนดให้ส่งเงินผ่อนเพื่อซื้อความเป็นไท

ซิมง เดอ ลาลูแบร์ (Simon de La Loubère) อธิบายเกี่ยวกับทาสเงินกูไว้ว่า

“นายใช้ทาสของตนในการทำนาและทำสวน และทำการในบ้านเรือนกลางประการ หรือไม่ก็อนุญาตให้ไปทำงานหาเลี้ยงตนเองโดยกำหนดให้ส่งส่วยให้ตั้งแต่สี่บาทถึงแปดบาทต่อปี เท่ากับ ๓ ลิเวอร์อะ ๑๐ ซอล ถึง ๑๕ ลิเวอร์อะ”

การมีทาสเงินกูนี้ไม่ได้สิ้นสุดในช่วงระยะเวลาที่อยุธยาเป็นราชธานี หากแต่ยังคงทอดไปมาจนกระทั่งกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกด้วย

(ซ้าย) ออกพระวิสุทฐสุนทร (โกษาปาน) ภาพลายเส้นฝีมือจิตรกรชาวฝรั่งเศส
(ขวา) ภาพลายเส้นขุนนางสยาม (ยีน) และไพร่หรือทาส (นัง) ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาพลักษณ์ระบบทาล่อมัยอยุธยา
ผ่านลายตาชาวตะวันตก

เพลงยาวกรมศักดิ์ :
ความรัก ความหลัง และระบับวัดพระแก้ว

โรจน์ชลว
ณ ลอนมิสควัน

ชมเพลินเดินลำพูน
ศูนย์กลางแคว้นทริภุญชัย

๑๕๐
บาท

ปีที่ ๔๕ ฉบับที่ ๑๑